

<<< Natrag

Datum objave: 16.10.2010 Rubrika: Pogled

LJILJANA RADONIĆ: KNJIGA BEČKE ZNANSTVENICE O POLITICI PROŠLOSTI

Rehabilitacija ustaša holokaustom

Na Baltiku, u Slovačkoj i Hrvatskoj glorifikacija često vodi do »zaboravljanja« uloge u kolaboraciji i masovnim ubojstvima

Boris Pavelić

Tek sam sa 17 godina u knjizi njemačkog povjesničara Holma Sundhaussena prvi put pročitala da su ustaše u Drugom svjetskom ratu počinile masovno ubojstvo nad Srbima, Židovima i Romima, pa su me od tada svaki put kada sam putovala u Hrvatsku šokirali ustaški grafiti i knjige poput biografije Ante Pavelića i krivotvorenih Protokola sionskih mudraca«. Taj šok od suočenja s dvama hrvatskim stvarnostima ponukao je Ljiljanu Radonić da napiše doktorsku disertaciju o politici prošlosti u neovisnoj Hrvatskoj. Taj je rad upravo objavljen na njemačkome u Frankfurtu na Majni pod naslovom »Krieg um die Erinnerung. Kroatische Vergangenheitspolitik zwischen Revisionismus und europäischen

Standards« (»Rat za sjećanje. Hrvatska politika prošlosti između revizionizma i europskih standarda«), a autorica bi voljela da bude preveden te objavljen i u Hrvatskoj.

Knjiga pokušava odgonetnuti ono o čemu ovdašnja historiografija uglavnom šuti: zašto, poslije sloma Jugoslavije, socijalističku dogmu povijesti nije odmijenila kritička historiografija, nego revizionizam i brisanje vrijednosti antifašizma. Tema postaje još zanimljivijom ako se zna da je kontekst razmatranja povijesno sjećanje u suvremenoj Europi koja, ujedinjena u EU, traga za vlastitim kulturološko-povijesnim identitetom. »Fokus knjige je na kontinuitetima i diskontinuitetima politike prošlosti, točnije odnosa prema Drugome svjetskom ratu u bivšoj Jugoslaviji, Tuđmanovoj eri, razdoblju socijaldemokratske koalicije te Sanaderove vlade. To pitanje analiziram u kontekstu razvoja europskih standarda sjećanja u zadnjih 20 godina«, objašnjava Ljiljana Radonić.

»Bolja Europa«

Opći je kontekst djela »univerzalizacija« i »europeizacija holokausta«, koji se sve više intepretira kao negativni mit, lekcija iz koje je rođena ideja EU kao zajednice ljudskih prava. Autorica, međutim, taj pokušaj da se holokaustu retrospektivno pripiše smisao, da se EU na strahu i zgražanju legitimira kao »bolja Europa«, smatra unekoliko problematičnim. »Kompleksni događaji istrgnuti su iz povijesnog konteksta da bi stvorili zajednički europski identitet. To zahtijeva apstrahiranje od konkretnih žrtava i počinitelja, kao i od posebne uloge Austrije i Njemačke, važnih partnera u EU. Prijeti, također, opasnošću ignoriranja različitih konteksta u kojima je »ljudsko biće« stradalo, što pak vodi do problematične tendencije da se sve žrtve ubijene u Drugom svjetskom ratu izjednačavaju kao jednako nevine«, analizira autorica.

Dekontekstualiziranje holokausta u »starim« članicama EU potom uspoređuje s istodobnim, premda često

Kritika Spomen područja Jasenovac

Knjiga Ljiljane Radonić podrobno raspravlja o novome postavu Spomen područja Jasenovac i njegovu konceptu koncentracije na žrtvu. Konstatirajući kako je »nesumnjivo važno svakoj žrtvi dati ime te ukazati na manipulaciju njihovim brojem za vrijeme Jugoslavije«, kaže kako novi postav nedovoljno raščičava s antisemitizmom. »Jedini konkretan pokušaj osporavanja antisemitskih argumenata ignorira sva saznanja teorije antisemitizma. Umjesto pokušaja da objasni što je antisemitizam te koje društvene i individualne psihičke potrebe svojim fatalnim načinom pokušava zadovoljiti, postav na ideju o rušilačkom radu židovstva odgovara ukazivanjem na prijeratne arhitektonske uspjehe židovskih arhitekata u Zagrebu i Hrvatskoj«. Smještajući Jasenovac u aktualni europski kontekst, Radonić zaključuje: »U Hrvatskoj, kao ni u Njemačkoj ni Austriji, ne bi smio postojati memorijalni muzej na lokalitetu bivšeg koncentracijskog logora koji odgovara današnjim estetskim standardima muzealizacije, ali se fokusira isključivo na individualnu žrtvu. Posebno nakon revizionizma u politici prošlosti devedesetih i relativiziranja zločina NDH,

obrnutim razvojem u nekadašnjim socijalističkim državama. U tim zemljama, poslije pada komunizma pretsocijalističko se razdoblje često glorificira kao »zlatna era« nacionalne slobode, pa se, primjerice, SSSR u baltičkim zemljama smatra pogibeljnijim od Trećeg Reicha. »U kojem omjeru ta glorifikacija pretsocijalističkog perioda predstavlja reviziju povijesti ovisi o povijesnoj ulozi pojedine države u Drugom svjetskom ratu. Češka se, primjerice, poziva na demokratsku međuratnu fazu, dok na Baltiku, u Slovačkoj i Hrvatskoj ta glorifikacija često vodi do »zaboravljanja« vlastite uloge u kolaboraciji i masovnim ubojstvima«.

U Hrvatskoj, revizionistička tendencija pojačana je povjesničarskim obrazovanjem njezinoga prvog predsjednika, koji je predlagao pomirbu ustaša i partizana te prenamjenu Jasenovca u simboličku točku svih hrvatskih žrtava. »Činjenica da je taj plan spriječen zahvaljujući domaćim i međunarodnim protestima može se shvatiti kao jedan od prvih rezultata »univerzalizacije holokausta« u Hrvatskoj: dok verbalno izjednačavanje Bleiburga s Jasenovcem i nazivanje Bleiburga »hrvatskim holokaustom« nije izazvalo međunarodne reakcije, prenamjena spomen-područja bivšeg koncentracijskog logora dovela je do sukoba sa »zapadnim« i europskim »standardima sjećanja«, konstatira Radonić.

Novi standardi

Nakon Tuđmanove smrti, politika prošlosti u Hrvatskoj se mijenja. Najsnažniji simbolički čin te promjene povratak je imena Trgu žrtava fašizma, a najpovoljniji bitno smanjenje demonizacije navodnih neprijatelja: Srba, »antihrvatskih krugova« i sličnih. Premda, »paralelizacija« odnosa prema žrtvi nije posve nestala, o čemu svjedoči i odlazak premijera Račana na Bleiburg. Sličan

neophodno je kritički se baviti vlastitom odgovornošću i konkretnim počiniteljima, a ne samo nuditi mogućnost identifikacije sa žrtvom. Postoji zlatna sredina između šok-estetike brda anonimnih leševa, kakva je dominirala postavom do 1991., i pretvaranja mjesta zločina u »mjesto života« s afirmativnom porukom, za kakvo se danas zauzima ravnateljica spomen područja Nataša Jovičić.

trend nastavlja i vlada »novog HDZ-a« Ive Sanadera, koji holokaust javno uspoređuje s hrvatskom žrtvom u Domovinskom ratu, i to u Jasenovcu i Yad Vashemu u Jeruzalemu. Radonić zapaža kako »takva paralela čak ni u Izraelu nije izazvala kritiku«. »Identifikacija Hrvata kao »novih Židova«, a Srba kao »novih fašista« očito je potpuno u skladu s novim standardima sjećanja«, zaključuje, dodajući kako i »osuda crnog i crvenog totalitarizma također odgovara europskim standardima«. »No kod tog zaključka ostaje neodgovoreno pitanje može li takva politika prošlosti, prije svega shvaćanje Srba kao »novih fašista«, pridonijeti kritičnoj konfrontaciji s vlastitom prošlošću, umjesto samo njenom prevladavanju«, pita autorica. Naravno, kaže, da je moguće pozivati se na europske rezolucije kada se izjednačavaju zločini »crnog i crvenog totalitarizma«. I efektno poentira, pozivajući se na njemačkog filozofa židovskog podrijetla Theodora Adorna: »Moglo bi se pitati otkud ta potreba da se ne samo s pijetetom sjeća žrtava komunizma i zauzima za sudske postupke protiv počinitelja, nego i inzistira na tome da su oba zločina ista. Adorno je to nazvao odbijanjem krivnje i sjećanja«.

© Copyright 2002 NOVI LIST d.d. Sva prava pridržana.

Engine design by
